

ОПРЕДЕЛЕНИЕ

№ 5644

гр. София, 04.12.2024 г.

**ВЪРХОВЕН КАСАЦИОНЕН СЪД, 2-РО ГРАЖДАНСКО
ОТДЕЛЕНИЕ 2-РИ СЪСТАВ**, в закрито заседание на тринадесети ноември
през две хиляди двадесет и четвърта година в следния състав:

Председател: Пламен Стоев

Членове: Здравка Първанова

Розинела Янчева

като разгледа докладваното от Розинела Янчева Касационно гражданско дело
№ 20248002100630 по описа за 2024 година

Производството е по чл. 288 ГПК.

Образувано е по касационна жалба вх. № 289391/01.11.2023 г. (подадена по пощата, с дата на пощенското клеймо 30.10.2023 г.), на „Икономедиа“ АД, чрез адвокат А. К., срещу решение № 261154 от 19.09.2023 г. по гр. д. № 5020/2021 г. на Софийски градски съд, с което е потвърдено решение № 20009046 от 12.01.2021 г. по гр. д. № 60749/2019 г. на Софийски районен съд за осъждане на „Икономедиа“ АД да заплати на Х. А. К., на основание чл. 49, във вр. с чл. 45 ЗЗД, сумата от 5000 лв., представляваща обезщетение за неимуществени вреди, претърпени в резултат на непозволено увреждане, осъществено чрез клевети, съдържащи се в публикации във вестник „Капитал“, бр. 28 от 12-18.07.2019 г., със заглавие „Голямата енергийна измама“, подзаглавие „Кой счупи пазара на ток, защо цената за фирмите в България е най-висока в цяла Европа и как да го поправим“, „Честита нова енергийна година“, „И още нещо в сметката за ток“, с автор И. С., ведно със законната лихва от деня на подаване на исковата молба до окончателното изплащане.

Въззивният съд е приел, че атакуваното пред него решение е валидно и допустимо, както и правилно, като на основание чл. 272 ГПК е препратил към мотивите на СРС.

Съдът е разгледал доводите във въззивната жалба на „Икономедиа“ АД, с която е бил сезиран. Приел е за неоснователни твърденията за допуснати от първоинстанционния съд процесуални нарушения. Визирал е, че преписите от исковата молба и приложенията към нея са връчени на 22.11.2019 г. на служител на дружеството-ответник по исковата молба, като е отбелязана и длъжността, която заема. Писменият отговор на исковата молба е подаден на 04.02.2020 г., т.е. след изтичане на срока по чл. 131 ГПК, поради което заявените със същия оспорвания са преклудирани. Намерил е за неоснователни възраженията за

направено от ищеца изменение в твърдяната фактическа обстановка, без да се даде възможност на ответника да подаде отговор, като е посочил, че съгласно исковата молба искът е насочен срещу „Икономедиа“ АД, като се претендира обезщетение за вреди от приложени публикации във вестник „Капитал“; в същия смисъл е и формулираният петитум; споменаването на едно място в обстоятелствената част на исковата молба на друго дружество - „Бивол“ ЕООД, очевидно е техническа грешка.

Софийски градски съд е приел за установено от събраните доказателства, че в издаваното от „Икономедиа“ АД печатно издание вестник „Капитал“, бр. 28, година XXVII, 12-18.07.2019 г. е публикувана поредица от статии с посоченото в исковата молба съдържание. Изложил е, че в чл. 39 – чл. 41 КРБ и в чл. 10 КЗПЧОС е прогласено правото на всеки да изразява и разпространява мнение и да търси, получава и разпространява информация. В обсега на това право се включва свободата на всеки да отстоява своето мнение и да получава, съобщава и предава мнения, идеи или информация, независимо от начина на изразяване. Това е едно от основните права на личността, но същото не е абсолютно. Самите норми, които го прокламират, въвеждат някои ограничения, като не позволяват то да бъде използвано за накърняване и засягане на изрично изброените права и интереси, а също и в общия за всички права чл. 57, ал. 2 КРБ, който не допуска злоупотреба с тях, както и упражняването им, ако се накърняват права или законни интереси на друг. Такова ограничително основание се съдържа и в текста на чл. 10, т. 2 от Конвенцията, допускащ ползването на свободата на изразяване на мнения да бъде обусловено от процедури, условия, ограничения или санкции, които са предвидени в закона, необходими са в едно демократично общество и са в интерес на надлежно указаните цели. Сред ценностите, чиято закрила е основание за ограничаване на правото на свобода на изразяване на мнения, основният закон изрично посочва присъщите на личността чест, достойнство, добро име. Съдът е съобразил решение № 7 от 4.06.1996 г. по конст. д. № 1/1996 г. на Конституционния съд на РБ, съгласно което: „Отделните права, предоставени от разпоредбите на чл. 39 - чл. 41 от Конституцията, задължават държавата да се въздържа от намеса при тяхното упражняване. Ограничаването на тези права е допустимо с цел охраната на други, също конституционно защитими права и интереси, и може да става единствено на основанията, предвидени в Конституцията. Не се допуска ограничаването им със закон на други, извън посочените в Конституцията основания. При налагането на тези ограничения органите на законодателната, изпълнителната и съдебната власт са длъжни да държат сметка за високата обществена значимост на правото да се изразява мнение, на свободата на средствата за масова информация и на правото на информация, поради което ограниченията (изключенията), на които тези права могат да бъдат подлагани, се прилагат ограничително и само за да осигурят защита на конкуриращ интерес. Сред тези основания, възможността да се осъществи намеса в правото свободно да се изразява мнение, когато то се използва за накърняване на правата и доброто име на другото, е най-голяма, тъй като по този начин се охраняват честта и достойнството и доброто име на личността съгласно чл. 4, ал. 2 и чл. 32, ал. 1, изр. 2 от Конституцията. Това конституционно ограничение не означава, че не може да бъде осъществявана публична критика, особено на политически фигури, държавни служители и

държавни органи”. Въззивният съд е визирал и § 48-49 от мотивите на решението на ЕСПЧ по делото „Й. и Т. срещу България“ от 2 октомври 2012 г., където е възприето становището, че чл. 10 не гарантира изцяло неограничена свобода на изразяване на мнение, дори по отношение на отразяването в пресата на въпроси от сериозен обществен интерес, като следва да бъде извършена проверка дали журналистът е действал професионално и добросъвестно, а факторите от значение за тази оценка са дали публикацията е допринесла за дебат от обществен интерес, както и естеството на дейностите, предмет на публикацията, начинът, по който информацията е получена и отразена, както и как в нея е обрисувано съответното лице. Въз основа на така изложеното Софийски градски съд е приел, че в случая са налице предпоставките за ангажиране на деликтната отговорност на ответника по исковата молба. Посочил е, че в процесните статии се съдържа еднозначно конкретизиране на личността на ищеца, като същият несъмнено е представен като човек, който извършва нерегламентирана дейност, приписват му се нарушения на Закона за защита на конкуренцията и Закона за енергетиката, внушава се у читателя наличие на недопустима и незаконна подкрепа от регулаторните органи и от органите на изпълнителната власт. Ищецът е представен като лице, което посредством свързани с него дружества търгува неправомерно на пазара на електроенергия в РБ, установило е монополно положение на този пазар, умишлено повишава цената на електроенергията, ползва недопустима държавна протекция, участва в незаконни сделки по производство и търговия с електроенергия. В статията се съдържа също така обобщението „неизвестните механизми, по които енергийният бизнесмен продължава да контролира голяма част от българската енергетика, вече започват да вредят на голяма част от икономиката“. Ответникът, чиято е доказателствената тежест в процеса да установи изложените в статиите твърдения, не е ангажирал доказателства в тази насока по делото.

Софийски градски съд е счел за неоснователни доводите на ответника по иска, че ищецът не може да претендира обезщетение за вреди, защото се е припознал в дадена публикация, доколкото десетки лица носели името Х. К.. Посочил е, че от съдържанието на процесните публикации става ясно, че същите визират конкретно лице и несъмнено са насочени именно към ищеца, за когото не е спорно между страните, че е публична личност, а и ответникът не установява, че се има предвид някое от другите лица, носещи името Х. К..

Според въззивното решение събраните по делото гласни доказателства водят до извода, че публикациите са се отразили негативно върху емоционалното и психическото състояние на ищеца. Реализирана е и широка публичност чрез публикуването на статиите в печатното издание на ответника - то е било отпечатано в множество екземпляри и е предназначено за разпространение между много читатели. Това е способствало допълнително за накърняване на емоционалното състояние на ищеца. Ето защо съдът е заключил, че е осъществен фактическият състав на чл. 45 ЗЗД, като противоправно е нарушен принципът да не се вреди другиму. Визирал е, че отговорността по чл. 49 ЗЗД е за чужди виновни противоправни действия, тя има обезпечително-гаранционна функция и не произтича от вината на лицето, което е възложило работа. Искът се явява основателен спрямо издателя на статията, който отговаря за неимуществени вреди, причинени от авторите на статиите, публикувани в

печатното издание. Налице са елементите от фактическия състав, както и допълнителните предпоставки за възникване на отговорност у възложителя по чл. 49 ЗЗД.

Съдът е намерил за неоснователно възражението на ответника, че не следва да бъде ангажирана отговорността му, тъй като и други медии са публикували сходни материали за същото лице. В това отношение се е позовал на практика по чл. 290 ГПК, в която е възприето следното становище: „Във връзка с отговорността за вреди от изнесеното в печатни произведения следва да се разграничават хипотезите в зависимост от това, дали става въпрос за първоначална статия, дали става въпрос за статия, в която авторът/издателят изрично се е позовал на публикувана по-рано статия от друг автор/издател, съответно дали съдържанието на статията е обидно или клеветническо. Когато съдържанието на статията съдържа фактически твърдения, които се квалифицират като клевета, и публикацията е първа по ред, издателят носи отговорност, защото е следвало да провери достоверността на информацията съобразно правилата на добрата журналистическа практика. Когато става въпрос за статия, в която авторът/издателят изрично се е позовал на публикувана по-рано статия от друг автор/издател, вторият издател не може да носи отговорност за това, че се е доверил на добросъвестността на първия. Липсва ли обаче такова позоваване, следва да се прилагат общите правила. В тези случаи авторът поднася информацията от свое име и поради това носи отговорност, защото е следвало сам да провери достоверността ѝ съобразно правилата на добрата журналистическа практика преди публикуването. Без значение за ангажиране отговорността на издателя е въпросът дали статията е първа, или последваща, и дали във втория случай има позоваване на предходна публикация в случаите, когато съдържанието на статията съдържа обиди. Наличието на обиди е очевидно, не се налага проверка за установяването им и разпространението им е противоправно. При наличието на обиди отговаря всеки от издателите, респективно авторите, доколкото засягат неблагоприятно адресата“. Софийски градски съд е съобразил, че в случая не се твърди, че статиите са препечатани от друго издание, нито е посочена друга медия като източник на информацията, поради което е приел, че следва да бъде ангажирана отговорността на „Икономедиа“ АД, като възложител, тъй като същият носи отговорност за проверка на достоверността на изнесената информация съобразно правилата на добрата журналистическа практика.

Жалбоподателят счита решението на въззивния съд за неправилно – незаконосъобразно, необосновано и постановено при съществени нарушения на съдопроизводствените правила.

В изложението по чл. 284, ал. 3, т. 1 ГПК се позовава на основания за допускане на касационно обжалване по чл. 280, ал. 1, т. 1 и т. 3 и ал. 2, предл. трето ГПК.

Формулира следните въпроси:

1. Налице ли е преклузия досежно искане на ответника за допускане на гласни доказателства, след като същото е заявено преди първото по делото открито заседание пред първоинстанционния съд, в което е бил обявен докладът по делото.

Жалбоподателят се позовава на противоречие на въззивното решение по този въпрос с практиката на ВКС по чл. 290 ГПК: решение № 219/12.12.2016 г. по гр. д. № 248/2016 г., IV г. о., решение № 97/18.05.2018 г. по гр. д. № 3224/2017 г., IV г. о., решение № 60208/03.12.2021

г. по гр. д. № 3523/2020 г., IV г. о.

2. Кои са подлежащите на доказване от ищеца факти по иск за вреди от непозволено увреждане и в частност - на вредата като резултат от такова увреждане, с оглед въпроса за „еднозначно конкретизиране на личността на ищеца“ (противоречие с решение № 80/04.03.2009 г. по гр. д. № 5780/2007 г. на ВКС, III г. о., решение № 139/18.03.2009 г. по гр. д. № 6044/2007 г. на ВКС, II г. о., решение № 204/10.03.2010 г. по гр. д. № 4284/2008 г. на ВКС, IV г. о., решение № 147/19.06.2012 г. по гр. д. № 582/2011 г. на ВКС, IV г. о.).

Относно този въпрос жалбоподателят се позовава и на основания за допускане на касационно обжалване по чл. 280, ал. 1, т. 3 ГПК (ако се приеме, че по него липсва относима съдебна практика), и чл. 280, ал. 2, предл. трето ГПК.

3. Следва ли съдът да прави ясно разграничение между обидата и клеветата при гражданска отговорност за публикация (противоречие с решение № 253/2013/29.01.2014 г. по гр. д. № 1251/2012 г. на ВКС, III г. о.).

4. Допустимо ли е оценка (оценъчно съждение) да се основава на вече известна в публичното пространство информация, без цитиране на конкретни публикации, когато публикацията е по въпрос от обществен интерес.

По този въпрос се сочи основание за допускане на касационно обжалване по чл. 280, ал. 1, т. 3 ГПК.

5. Има ли значение качеството на „публична фигура“ на лицето, за което се отнася публикацията.

Жалбоподателят визира основание за допускане на касационно обжалване по чл. 280, ал. 2, предл. трето ГПК, евентуално – по чл. 280, ал. 1, т. 3 ГПК.

6. Следва ли при определянето на справедливо обезщетение да се извърши преценка на всички конкретни обективно съществуващи обстоятелства, които следва да се съобразят от съда, с оглед особеностите на всеки конкретен случай, като се съобразят видът, характерът и интензитетът на вредите, социално-икономическите условия и стандартът на живот в страната, както и общественото, социално и професионално положение на пострадалия.

Относно последния въпрос се сочи разпоредбата на чл. 280, ал. 1, т. 1 ГПК, предвид противоречие на въззивното решение с приетото в решение № 19/15.03.2022 г. по гр. д. № 4040/2021 г. на ВКС, I г. о.

От насрещната страна е постъпил отговор, в който са изложени съображения за липса на основания за допускане на касационно обжалване и за неоснователност на жалбата.

Върховният касационен съд, състав на второ гражданско отделение, приема следното:

Касационната жалба е подадена в срока по чл. 283 ГПК срещу подлежащ на обжалване акт на въззивния съд и отговаря на изискванията на чл. 284 ГПК, поради което е процесуално допустима.

Допускането на касационно обжалване на въззивното решение е предпоставено от разрешаването на правен въпрос (материалноправен или процесуалноправен), който е обусловил правните изводи на съда по предмета на спора и по отношение на който са осъществени допълнителни предпоставки от кръга на визираните в ал. 1 на чл. 280 ГПК, както и при вероятна нищожност, недопустимост или очевидна неправилност на въззивното

решение (чл. 280, ал. 2 ГПК). Съгласно дадените в ТР № 1/19.02.2010 г. по тълк. д. № 1/2009 г. на ОСГТК на ВКС, т. 1 разяснения задължение на касатора е да формулира обуславящия изхода на спора правен въпрос, който определя рамките, в които ВКС следва да селектира касационната жалба с оглед допускането ѝ до касационно разглеждане. Този въпрос следва да се изведе от предмета на спора и трябва да е от значение за решаващата воля на съда, но не и за правилността на съдебното решение, за възприемането на фактическата обстановка или за обсъждане на събраните доказателства. В съответствие с диспозитивното начало в гражданския процес ВКС може единствено да конкретизира и уточни поставения от касатора правен въпрос, но не може да го извежда от съдържанието на изложението, респ. от касационната жалба. Непосочването на такъв въпрос е достатъчно основание за недопускане на касационното обжалване при условията на чл. 280, ал. 1 ГПК. Съгласно т. 4 на ТР № 1/19.02.2010 г. по тълк. д. № 1/2009 г. на ОСГТК на ВКС точното прилагане на закона и развитието на правото по чл. 280, ал. 1, т. 3 ГПК формират общо правно основание за допускане на касационно обжалване, като правният въпрос от значение за изхода по конкретно дело, разрешен в обжалваното решение, е от значение за точното прилагане на закона, когато разглеждането му допринася за промяна на създадената поради неточно тълкуване съдебна практика, или за осъвременяване на тълкуването ѝ с оглед изменения в законодателството и обществените условия, а за развитието на правото, когато законите са непълни, неясни или противоречиви, за да се създаде съдебна практика по прилагането им или да бъде тя осъвременена предвид настъпили в законодателството и обществените условия промени.

Въз основа на така изложеното, настоящият съдебен състав на второ гражданско отделение на ВКС намира, че не са налице основания за допускане на касационно обжалване. Съображенията му за това са следните:

Атакуваното пред ВКС решение е валидно и допустимо. Същото не е очевидно неправилно. За да е налице очевидна неправилност на обжалвания съдебен акт като предпоставка за допускане на касационно обжалване, е необходимо неправилността да е съществена до такава степен, че да може да бъде констатирана от съда при самия прочит на съдебния акт, без да е необходимо запознаване и анализ на доказателства по делото. Очевидната неправилност е квалифицирана форма на неправилност, обусловена от наличието на видимо тежко нарушение на закона - материален или процесуален, или явна необоснованост. Решението би било очевидно неправилно, ако например законът е приложен в неговия обратен смисъл, или е приложена отменена или несъществуваща правна норма, или е явно необосновано като постановено в нарушение на научни и/или опитни правила или правилата на формалната логика. В конкретния казус не се откриват предпоставките за очевидна неправилност на въззивното решение, визирани по-горе. Същото не е постановено в грубо нарушение на материалния или процесуалния закон и не е явно необосновано.

Въпрос № 1 от изложението по чл. 284, ал. 3, т. 1 ГПК не може да обуслови допускане на касационно обжалване, тъй като той има отношение към процесуалните действия на първоинстанционния съд, а не към тези на въззивната съдебна инстанция. Пред Софийски градски съд не е било направено оплакване във връзка с недопускането на „Икономедиа“ АД

на гласни доказателства, нито е било поискано допускането на същите от второстепенния съд.

Вторият въпрос е формулиран твърде общо. Освен това той е израз на поддържаната от жалбоподателя защитна теза, че по делото не е доказано, че именно ищецът Х. А. К., измежду всички лица с имената Х. К., е лично засегнат от процесната публикация. Тази защитна теза не кореспондира на обстоятелствата по делото, предвид предмета и съдържанието на статиите; факта, че ищецът - индивидуализиран в исковата молба с трите си имена и ЕГН, е публично известна фигура, най-вече с бизнеса си в областта на енергетиката; събраните гласни доказателства относно личността на ищеца, при което в тежест на ответника по иска е било да ангажира доказателства, че процесните статии визират друго конкретно лице с имената Х. К., но доказателствени искания в този смисъл не са направени.

Въпрос № 3 от изложението е изцяло ирелевантен. В случая въззивният съд (както и първоинстанционният, към чиито мотиви СГС е препратил), е счел, че в процесните публикации са отразени клеветнически твърдения. Не е прието наличието на обиди, за да бъдат те отграничени от клеветите. Същевременно е съобразено, че клеветата представлява разгласяване на позорно обстоятелство за друго или приписване на престъпление, както и че деецът не се наказва, ако се докаже истинността на разгласените обстоятелства или приписаните престъпления.

По горните съображения неотносим се явява и въпрос № 4, доколкото Софийски градски съд не е заключил, че с публикациите са направени оценъчни съждения по отношение на Х. К.. Относно въпрос № 5 настоящият съд намира, че жалбоподателят не е обосновал наличието на някое от сочените от него основания за допускане на касационно обжалване (чл. 280, ал. 2, предл. трето ГПК, чл. 280, ал. 1, т. 3 ГПК).

По този въпрос е налице многобройна непротиворечива практика на ВКС, която не се налага да бъде променяна или осъвременявана. Съгласно нея границите на допустимата критика за публичните личности са по-широки, те се ползват с „по-нисък праг на защита“ в контекста на обществената позиция, която заемат, целите на обществото и публичния интерес, но това не означава, че не се носи отговорност при унижаване достойнството на коментираното лице или засягане на честта му с изнасяне на невярна позоряща информация. Постановеният от Софийски градски съд акт не влиза в противоречие с тази практика, доколкото въпреки че Х. К. е приет за публична личност, е заключено, че по отношение на него неправомерно са отправени клеветнически твърдения.

Не е налице противоречие с практиката на ВКС по последния въпрос от изложението към касационната жалба. Еднозначно се приема в съдебната практика, вкл. задължителната такава (т. 2 от ПВС № 4/23.12.1968 г.), че при определяне на справедливо обезщетение по чл. 52 ЗЗД следва да се извърши преценка на редица конкретни обективно съществуващи обстоятелства, които трябва да се отчетат от съда. В случая такива обстоятелства са: характерът на клеветническите твърдения и съдържащата се в тях степен на позорност; начинът/средството на разгласяване; общественото положение и личността на ищеца; степента на засягане самочувствието, доброто име и достойнството на ищеца, претърпените

негативни емоции и нарушено душевно равновесие на същия; общественно-икономическите условия в страната към датата на осъществяване на деликта и др. Настоящият съд счита, че тези обстоятелства са съобразени по делото, като мотиви в този смисъл се съдържат в първоинстанционното решение, към което е препратил въззивният съд на основание чл. 272 ГПК.

Изложеното обуславя недопускане на касационно обжалване.

Ответникът по касационната жалба има право на 1200 лв. разноски за адвокат, направени за производството пред ВКС.

Воден от изложеното, Върховният касационен съд, състав на второ гражданско отделение,

О П Р Е Д Е Л И:

НЕ ДОПУСКА касационно обжалване на решение № 261154 от 19.09.2023 г. по гр. д. № 5020/2021 г. на Софийски градски съд.

ОСЪЖДА „Икономедиа“ АД да заплати на Х. А. К. разноски пред ВКС в размер на 1200 лв. (хиляда и двеста лева).

Определението не подлежи на обжалване.

Председател: _____

Членове:

1. _____

2. _____